Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 1

TEXNOLOGIK TARAQQIYOT VA JAMIYAT TARAQQIYOTINING IJTIMOIY-FALSAFIY ALOQADORLIGI

Fayyozxo‘ja Abrorxodja o‘g‘li Olimxodjayev*
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi
✉ olimxujayev1991@icloud.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada raqamlashtirish, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inson va jamiyat hayotini o‘zgartirishdagi roli falsafiy jihatdan tahlil etilgan. Texnologik taraqqiyotning inson manfaatlariga xizmat qilishi, uning ijtimoiy va ma’naviy qadriyatlar bilan uyg‘unligini ta’minlash hamda texnologiyalardan mas’uliyatli foydalanish barqaror jamiyat taraqqiyotining muhim sharti ekanligi asoslangan.

Kalit so‘zlar

Texnologik taraqqiyot, texnologik rivojlanish, falsafiy talqin, jamiyat taraqqiyoti, fan va texnologiya, innovatsiya, raqamlashtirish, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, inson va texnologiya, ijtimoiy o‘zgarishlar, ma’naviy qadriyatlar, barqaror rivojlanish.

DOI: 10.5281/zenodo.23617315

Texnologik taraqqiyot insoniyat tarixidagi eng muhim rivojlanish jarayonlaridan biri bo‘lib, u nafaqat texnika va ilm-fanning yutuqlari, balki jamiyat va iqtisodiyotning butun tuzilishini tubdan o‘zgartirishga qodir. Texnologiyalar hayotning barcha sohalariga, xususan ishlab chiqarish, transport, sog‘liqni saqlash, ta’lim, kommunikatsiya va ijtimoiy munosabatlarga integratsiyalashadi. Shu sababli texnologik taraqqiyot fenomenini tahlil qilish multidisipliner yondashuvni talab qiladi.

Bugungi kunda, sun’iy intellekt, biotexnologiya, raqamli kommunikatsiyalar va energetika innovatsiyalari insoniyat hayotini tubdan o‘zgartirmoqda. Shu boisdan ham texnologik taraqqiyotning mohiyati, xususiyatlari, bosqichlari, ijtimoiy-iqtisodiy ta’siri va zamonaviy misollari kengaytirilgan tahlil muhimdir.

Texnologik taraqqiyot - bu insoniyat tomonidan yaratilgan texnologiyalarni ishlab chiqish, takomillashtirish va jamiyat hayotiga tatbiq etish jarayoni. Bu fenomen innovatsion faoliyat, takomillashtirish va integratsiya kabi jihatlarni o‘z ichiga oladi. Ya’ni yangi texnologiyalarni yaratish va sinovdan o‘tkazish, mavjud texnologiyalarni optimallashtirish va samaradorligini oshirish, texnologiyalarni iqtisodiyot va ijtimoiy hayotning turli sohalariga tatbiq qilish shular jumlasiga kiradi. Texnologik taraqqiyot faqat texnik yangiliklar bilan cheklanmaydi, balki u ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy jarayonlarga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Internet va mobil texnologiyalar global kommunikatsiya, madaniy almashuv va ta’lim tizimini tubdan o‘zgartiradi.

Texnologik yutuqlar tez rivojlanadi va jamiyat tuzilishini qisqa muddatlarda o‘zgartiradi. Sun’iy intellekt sohasidagi yutuqlar ishlab chiqarish, moliya va tibbiyot tizimlarini sezilarli darajada o‘zgartiradi. Texnologiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, mahsulot va xizmatlarni arzonlashtiradi. Avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalari mehnat xarajatlarini kamaytiradi va ishlab chiqarish tezligini oshiradi.

Yangi texnologiyalar nafaqat iqtisodiyotga, balki ijtimoiy hayotga ham oiddir. Masalan, onlayn ta’lim tizimlari va masofaviy ish imkoniyatlari insonlar uchun yangi ijtimoiy va professional imkoniyatlar yaratdi. Texnologik taraqqiyot har doim ilm-fan yutuqlari bilan bog‘liq bo‘lib, ko‘pincha ijtimoiy ehtiyojlar bilan uyg‘unlashgan holda rivojlanadi. Biotexnologiya va gen tahrirlash misolida, bu jarayon inson sog‘lig‘i va hayot

sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Texnologik taraqqiyot jarayoni odatda quyidagi uch bosqichda rivojlanadi:

1. Innovatsion bosqich - **y**angi texnologiyalarni yaratish va sinovdan o‘tkazish.
2. Ishlab chiqarishga tatbiq etish - texnologiyalarni sanoat va ishlab chiqarishga joriy qilish.
3. Jamiyatga integratsiya - texnologiya kundalik hayotga kiradi va ijtimoiy tuzilishni o‘zgartiradi. Masalan, smartfonlar va internet global axborot almashinuvini tezlashtiradi.

Har bir bosqich texnologiyaning samaradorligini oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga moslashishga xizmat qildi. Yangi texnologiyalar yangi kasblarni yaratadi, ammo ba’zi an’anaviy kasblarni kamaytiradi. Masalan, avtomatlashtirilgan sanoat ishlab chiqarishi va sun’iy intellekt yordamida ma’lumotlarni qayta ishlash ishchilar sonini kamaytirdi, ammo IT va robototexnika sohalarida yangi ish o‘rinlari paydo bo‘ladi. Texnologik yutuqlar sog‘liqni saqlash, transport, ma’lumot olish va ta’lim tizimini tubdan yaxshiladi. Masalan, telemeditsina tizimlari uzoq hududlardagi bemorlar uchun sifatli tibbiy xizmat imkoniyatini yaratdi. Raqamli texnologiyalar mamlakatlar orasidagi bog‘lanishni kuchaytiradi. Internet va global kommunikatsiya platformalari madaniy, iqtisodiy va ilmiy almashuvni tezlashtiradi.

Texnologik taraqqiyot ilmiy tadqiqotlarni tezlashtirdi, ilm-fan va innovatsion ishlanmalarni kengaytirdi. Superkompyuterlar va sun’iy intellekt yordamida ilmiy modellashtirish jarayonlari ancha tezlashdi. Ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatishda avtomatlashtirish natijasida robotlashtirilgan jarayonlar ish samaradorligini oshiradi.

Texnologik taraqqiyot insoniyat taraqqiyotining asosiy drayveri bo‘lib, u jamiyat, iqtisodiyot va madaniyatning barcha sohalariga chuqur ta’sir qiladi. U tezkorlik, samaradorlik va ijtimoiy integratsiya bilan ajralib turadi. Shu sababli, texnologik taraqqiyot fenomenini tahlil qilishda multidisipliner yondashuv zarur bo‘lib, ilm-fan, iqtisodiyot va sotsiologiya nuqtai nazarini birlashtirish talab etiladi.

Zamonaviy texnologiyalar, xususan sun’iy intellekt, biotexnologiya, raqamli kommunikatsiyalar va qayta tiklanuvchi energiya sohalari insoniyatning kelajagini belgilashda asosiy omil sifatida xizmat qilmoqda.

Texnologik taraqqiyot insoniyat tarixida markaziy rol o‘ynaydi, chunki u nafaqat yangi qurilmalar va texnik yechimlarni yaratadi, balki butun ijtimoiy tizimlarni modernizatsiya qilishga xizmat qiladi. Texnologiya faqat texnik yangiliklardan iborat bo‘lmay, balki ijtimoiy, siyosiy va madaniy sohalarda ham chuqur ta’sir ko‘rsatdi, misol uchun internet va mobil texnologiyalar global kommunikatsiya va bilim almashuvini tezlashtirdi [1.200].

Falsafiy nuqtai nazardan, texnologik taraqqiyot inson tafakkuri va ijodiy salohiyatining uzviy davomi hisoblanadi, chunki har bir yangi texnologiya inson ehtiyojlarini qondirish va faoliyatni optimallashtirishga xizmat qiladi. Texnologik taraqqiyot jamiyat rivojlanishining asosiy vositasi sifatida qaraladi, bu esa ilmiy, iqtisodiy va madaniy yutuqlarni birlashtiradi. Shu boisdan ham transport texnologiyalari global savdoni kengaytirdi va iqtisodiy integratsiyani tezlashtirdi.

Falsafiy talqin texnologiyani insoniyat taraqqiyotining drayveri sifatida ko‘rib chiqadi, chunki u ijtimoiy barqarorlik va innovatsion o‘sish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, texnologik taraqqiyot ijtimoiy va axloqiy masalalarni ham yuzaga chiqaradi. Bunga misol qilib, sun’iy intellektning ishchi o‘rinlariga ta’siri va genetik muhandislikdagi axloqiy dilemmalarni ko‘rishimiz mumkin.

Insoniyat tarixida har bir texnologik yutuq yangi ijtimoiy tartib va madaniy qadriyatlarni shakllantirdi. Raqamli kommunikatsiyalar va ijtimoiy tarmoqlar axborot almashuvining global qamrovini yaratdi. Sanoat inqilobi ishchi sinfi va shaharlashuvni tubdan o‘zgartirdi, bu esa yangi ijtimoiy strukturalar va siyosiy institutlarni yuzaga keltirdi. Raqamli inqilob esa masofaviy ish, onlayn ta’lim va global savdo platformalari orqali axborot jamiyatini yaratadi[2.150].

Texnologik taraqqiyotning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, u iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarga birdek ta’sir qiladi. Texnologiya jamiyatning barcha qatlamlariga - ishlab chiqarish, sog‘liqni saqlash, transport, ta’lim va madaniyat sohalarida ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, texnologik taraqqiyot zamonaviy jamiyat rivojining eng muhim va murakkab fenomenlaridan biri bo‘lib, u insoniyatning bilish salohiyati, ijodiy faoliyati hamda ijtimoiy ehtiyojlarining

uzviy mahsuli sifatida namoyon bo‘ladi. Texnologiya nafaqat ishlab chiqarish vositalari va mehnat samaradorligini oshiruvchi omil, balki ijtimoiy munosabatlar, madaniy qadriyatlar, tafakkur shakllari va hayot tarzini tubdan o‘zgartiruvchi kuch sifatida jamiyat taraqqiyotiga chuqur ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois texnologik taraqqiyotni faqat utilitar yoki instrumental hodisa sifatida emas, balki keng falsafiy mazmunga ega ijtimoiy-madaniy jarayon sifatida talqin etish zarurati yuzaga keladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Xolmirzayev A. Axborotlashgan jamiyat asoslari. - Toshkent, 2015.
2. Ayupov Sh. Axborot texnologiyalari va raqamli iqtisodiyot rivoji. - Toshkent, 2020.
3. Floridi L. The Philosophy of Information. - Oxford University Press, 2011.
4. Castells M. The Rise of the Network Society. - Oxford: Blackwell, 1996.